

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Однією з основних тенденцій світового розвитку є глобалізація, яка викликає значні економічні, соціальні, політичні та цивілізаційні зміни. Вітчизняні та зарубіжні науковці приділяють дедалі більше уваги проблемам розвитку вищої освіти в умовах глобалізації. Сьогодні усі країни, у тому числі і Україна, в більшій мірі, аніж раніше, залежать від впливів глобальних викликів та загальносвітових економічних трендів, що пояснюється глобалізацією соціально-економічних систем.

Досить довго професійна освіта (у тому числі вища освіта) виконувала в основному вузькопрагматичні завдання, в основному – забезпечення національного господарства кваліфікованими кадрами. Нині роль вищої освіти принципово змінюється, вона стає, без перебільшення, фактором розвитку людської цивілізації та підтримки стійкої соціально-економічної динаміки країн світу.

У другій половині ХХ ст. відбулися суттєві зміни світової освітньої системи, передусім у сегменті професійної освіти. На сучасному етапі суспільного розвитку вища освіта набуває масового характеру, оскільки важливими факторами виробництва стають наука, технології та інформація. А їх застосування потребують висококваліфікованої праці та професійних знань. У багатьох світових країнах помітно зросла кількість студентів, що навчаються у закладах вищої освіти. За підсумками 2019 року порівняно з 1970 р. чисельність студентського контингенту зросла: в Іспанії – у 15 разів, у Швеції – у 10, в Австрії – у 9 разів, у Франції – майже в 7 разів. За даними ЮНЕСКО, кількість зарахованих студентів до закладів вищої освіти у всьому світі зросла за 50 років більш ніж у 7 разів [1]. Ще швидшими темпами зростала чисельність студентів, які отримували освітні послуги у сфері вищої освіти на платній основі. В таких умовах роль вищої освіти проявляється, зокрема, у розширенні доступу молоді до сучасних знань, що в свою чергу тягне за собою підвищення рівня соціальної, трудової та професійної мобільності.

Проте варто зазначити, що масова вища освіта призводить і до такого негативного явища як виникнення проблеми безробіття випускників, оскільки економіка нерідко неспроможна “поглинути” значну кількість дипломованих фахівців, які при цьому не мають досвіду практичної діяльності. В той же час більшість дипломованих фахівців не

спроможні самостійно забезпечити свою оплачувану зайнятість (відкрити власну справу або створити собі робоче місце).

Важливою тенденцією глобалізації вищої освіти виступає зростання чисельності іноземних студентів. З 2000 по 2019 рр. кількість іноземних студентів зросла майже в 3 рази. Загальна кількість студентів у світі складала у 1960 році 13 млн осіб, а в 2003 році — вже 110 млн осіб, тоді як до 2025 році очікується її збільшення до 160 млн. Іноземну освіту у всіх її формах отримували близько 5 млн. студентів у 2019 році, у 2025 році очікується 7,2—7,3 млн осіб [1; 2].

На глобальному ринку освітніх послуг сформувалися лідери: США, Велика Британія, Австралія, Німеччина та ін. Частка закладів вищої освіти країн ОЕСР у загальній чисельності закладів, що приймають іноземних студентів, становить понад 80% [1]. В той же час поступово збільшується частка інших держав, серед яких – Китай, Індія, Малайзія та ін. Згідно зі статистичними даними, надання освітніх послуг іноземцям склало суттєву частку експорту США по розміру внеску в національну економіку [3, с.40].

Тенденцією глобалізації вищої освіти є розширення географії збуту освітніх послуг в інші країни. Вказане виражається шляхом відкриття філій закладів вищої освіти на територіях інших держав, створення спільних закладів вищої освіти.

На світовому ринку освітніх послуг почала зростати чисельність закладів вищої освіти, а також збільшуватися кількість різних освітніх програм, напрямів підготовки та форм навчання. Таким чином, у сфері вищої освіти швидко зростає асортимент освітніх послуг [4, с.29].

В провідних країнах світу створюються так звані “корпоративні університети” – вищі навчальні заклади, що мають на меті підготовку фахівців для певної корпорації або групи підприємств в межах галузі. В процесі зростання та зміцнення потужних промислових підприємств та ускладнення технологічних процесів роботодавці усе чіткіше усвідомлюють, що вони самі мають вживати заходів для підготовки висококваліфікованого персоналу, який готовий до роботи в конкретних умовах. Розвиваються і інші напрями корпоративної освіти (стажування, курси, тренінги, майстер-класи тощо) [5, с.120-122].

Сьогодні у сучасного випускника середньої школи з’явилося значно більше можливостей

вступити на навчання до закладу вищої освіти, аніж раніше. Крім цього, для громадян багатьох країн відкрилася можливість здобути вищу освіту за кордоном.

Також тенденцією глобалізації вищої освіти є загострення конкуренції, яка посилилася зараз не лише між країнами, але й транснаціональними корпораціями, що представляють інтереси багатьох держав з їх національними системами вищої освіти. Функціонування таких транснаціональних систем формує новий вимір світового економічного простору. Саме розвиток науки та системи освіти сприяє розширенню економічного простору у світі. Тому в умовах глобальної конкуренції лідерами є держави, які створюють сприятливі умови для розвитку освіти, наукових досліджень та інноваційних розробок [5].

Вплив системи вищої освіти на економічне зростання найбільш виразно виявляється в [5,6]:

- зростанні продуктивності праці;
- спрямуванні працівників до нових ідей та технологій, формуванні здатності приймати самостійні рішення, що сприяє скороченню часу між науковими відкриттями та їх упровадженням;
- прискоренні появи нових технологій та нових відкриттів, що пояснюється зосередженням у закладах вищої освіти переважної більшості висококваліфікованих науковців-дослідників.

Глобалізація вищої освіти містить в собі певні ризики, серед яких можна виокремити наступні [3; 4; 5; 7]:

- поширення іноземних цінностей на національні кадри;
- зникнення історично-складених національних систем вищої освіти;
- комерціалізація вищої освіти;
- зростання кількості іноземних «липових» дипломів;
- зростання не достатньо якісних закладів вищої освіти;
- міграція найталановитіших викладачів та студентів за кордон;
- перетворення навчальних та освітніх програм на товар.

Сьогодні глобалізація вищої освіти характеризується наступними тенденціями [5; 8; 9]:

- уніфікація освітнього контенту в міжнародному масштабі;
- зростання інтернаціоналізації вищої освіти (проявляється, зокрема, у диверсифікації джерел фінансування вищої освіти та підвищення рівня академічної мобільності);
- посилення ролі міжнародно-правового регулювання вищої освіти (Болонський процес, Лісабонська декларація тощо);
- формалізація новітніх вимог до закладів вищої освіти та науково-педагогічних працівників;
- підтримка міжуніверситетських проектів (у тому числі наукових досліджень, академічних обмінів, міжнародних наукових конференцій), що

розглядається як запорука подальшої конкурентоспроможності.

Глобалізація вищої освіти обумовлена причинами внутрішнього (задоволення потреб національної економіки у кадрах належної кваліфікації, тобто кваліфікації світового рівня) та зовнішнього характеру (підтримка конкурентоспроможності національної економіки у світовому вимірі).

Отже, тенденціями глобалізації вищої освіти можна вважати швидкий розвиток світового ринку освітніх послуг (формування індустрії експорту та імпорту освітніх послуг, збільшення кількості іноземних студентів), зростання різноманітних міжнародних форм організації науково-освітньої діяльності (міжнародних проектів у сфері вищої освіти, міжнародних навчальних закладів, отримання дипломів закладів вищої освіти різних країн), інтернаціоналізація фінансових ресурсів вищої освіти (диверсифікація фінансових джерел, у тому числі у вигляді грантів). Під впливом глобалізації розвиток та вдосконалення вищої освіти у світі перейшло в нову фазу міжнародної інтеграції, що є наслідком інтернаціоналізації освітньої сфери. Взаємодоповнюваність, взаємне зближення та взаємозалежність стало закономірною тенденцією створення єдиного світового освітнього простору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Education at a Glance 2019. [Електронний ресурс] Режим доступу: www.oecd.org/.
2. Education at a Glance 2018. [Електронний ресурс] Режим доступу: www.oecd.org/.
3. Захарін С. В. Перспективи інвестиційного забезпечення розвитку сфери вищої освіти в контексті глобалізаційних викликів / С. В. Захарін // Економіка і управління. – 2011. - № 3. – С.35-46.
4. Нечаев В. Я. Параметры глобализации и факторы Болонского процесса / В. Я. Нечаев // Вестник Московского университета. – 2004. – № 4. – С. 27 – 34.
5. Стратегічне управління вищим навчальним закладом: теорія, методологія, практика: монографія / С. Г. Натрошвілі. – К.: КНУТД, 2015. – 320 с.
6. Падалка О. С., Каленюк І. С. Економіка освіти та управління: посібник/ Падалка О. С. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 184 с.
7. Енциклопедія освіти [енциклопедичне видання] / Національна академія педагогічних наук України; відповід. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Каленюк І.С. Сучасні виклики розвитку вищої освіти/ І.С. Каленюк // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право. - 2015. - Вип. 27. - С. 18-27.
9. The Most Educated Countries in the World // Edu-Active.com, 21.09.2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.edu-active.com/news/2013/sep/21/most-educated-countries-wg2orld.html>